

Målnummer:	Ö628-96	Avdelning:	
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	1998-04-07		
Rubrik:	I fall då staten har betalat ut lönegarantimedel har staten ansetts berättigad till utdelning i konkursen också för ränta enligt vad som gäller för arbetstagarnas fordringar.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 10 § lag (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs• 28 § lönegarantilagen (1992:497)• 12 § förmånsrättslagen (1970:979)• 5 kap. 11 § konkurslagen (1987:672)		
Rättsfall:	NJA 1991 s. 671		

REFERAT

Riquma Energi Aktiebolag försattes d 4 dec 1991 i konkurs vid Sundsvalls TR.

TR:n beslutade d 26 okt 1994 att bevakningsförfarande skulle äga rum i konkursen. Staten genom Kronofogdemyndigheten i Västernorrlands län anmälde till bevakning utbetalade ersättningar enligt lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs om totalt 1 340 113 kr jämte ränta på beloppet enligt 3 och 6 §§ räntelagen och 5 kap 11 § 1 st KL från dagen för utbetalning. Konkursförvaltaren riktade anmärkning mot bevakningen såvitt avsåg räntan och anförde att rätt till ränta inte förelåg.

TR:n höll förlikningssammanträde d 30 jan 1995, varvid förvaltaren och staten vidhöll sina ståndpunkter. Vidare anförde staten: Enligt 13 § lönegarantiförordningen (1992:501), i dess lydelse efter d 1 jan 1994, anges att förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar skall tillämpas även i fråga om statens fordran på grund av utbetalat garantibelopp. Detta medför att staten har rätt till dröjsmålsränta avseende utbetalade garantibelopp på grund av lönegarantin. Rätten till ränta uppstår vid utbetalningstillfället och dröjsmålsräntan skall således löpa från den tidpunkten.

Då parterna inte kunde förlikas beslutade TR:n att tvisten skulle prövas vid en förhandling hållen i omedelbar anslutning till förlikningssammanträdet.

TR:n (rådmannen Almqvist) anförde i beslut d 6 febr 1995: jämlikt 28 § lönegarantilagen (1992:497) inträder staten, beträffande utbetalade garantibelopp, i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Staten blir berättigad till utdelning i konkursen för arbetstagares fordran som ersatts av garantin, vilken tillfaller staten intill utbetalat belopp. I lagrummet anges inte att staten skall äga rätt till ränta. I 6-8 §§ förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar anges enligt vilka räntesatser ränta på statens fordringar skall beräknas. Förordningen reglerar dock inte vilka statliga fordringar som belöper med ränta. Enligt 13 § förordningen (1993:1139) om ändring i lönegarantiförordningen anges att länsstyrelsen i fråga om statens fordran på grund av utbetalat garantibelopp skall tillämpa förordningen om hantering av statliga fordringar. Denna hänvisning synes dock endast åsyfta själva hanteringen och frågan om eventuell avskrivning av statliga fordringar (jfr 13 § i dess lydelse före d 1 jan 1994). Lagrummet skall enligt TR:ns bedömning inte förstås så att statens fordringar för lönegarantiutbetalningar skall belöpa med ränta. Något stöd i lag eller författning för att staten skall äga rätt till ränta på utbetalade lönegarantimedel föreligger således inte. Mot att så

skulle vara fallet talar också att statens fordran enligt lönegarantilagen skall betalas genom utdelning i arbetsgivarens konkurs. Statens fordran kan därmed inte anses förfallen, så att ränta skall börja löpa, redan i och med att beloppet utbetalats eller vid annan tidpunkt före det att utdelning sker i konkursen. - Mot det av staten fordrade kapitalbeloppet har anmärkning inte riktats varför staten i konkursen äger göra gällande en fordran för utbetalade ersättningar enligt lönegarantilagen om 1 340 113 kr. Av ovan angivna skäl föreligger inte rätt till ränta på beloppet.

Staten överklagade i HovR:n för Nedre Norrland och yrkade att ränta skulle utgå på det fordrade kapitalbeloppet från utbetalningsdagen till och med dagen för upprättande av utdelningsförslag. Till stöd för yrkandet anfördes bl a: Enligt 10 § i den vid konkursutbrottet gällande lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs inträder staten i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären i fråga om utbetalat garantibelopp. Om arbetstagaren själv bevakar fordran i konkursen med förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen har denne även rätt till ränta på yrkat belopp enligt 5 kap 11 § 1 st KL och 3 och 6 §§ räntelagen. Eftersom staten träder in i arbetstagarens rätt skall ränta utgå även till staten. Det kan mycket väl inträffa att såväl staten som arbetstagaren bevakar fordringar med förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen. Det kan då inte vara rimligt att arbetstagaren kan bevaka sin fordran med ränta medan staten, som trätt in i arbetstagarens rätt beträffande utbetalda garantibelopp, inte kan bevaka med ränta. -Av 19 § KK om statlig lönegaranti vid konkurs jämförd med 8 § förordningen om hantering av statliga fordringar följer att ränta skall utgå på utbetalat belopp (se även p 3 av övergångsbestämmelserna till sistnämnda förordning). Varken 19 § KK om statlig lönegaranti vid konkurs eller 13 § lönegarantiförordningen kan anses vara begränsade till själva hanteringen och frågan om eventuell avskrivning av statliga fordringar.

HovR:n (hovrättsråden Berg och Bäckström, referent, samt tf hovrättsassessorn Middelman) anförde i beslut d 8 jan 1996: HovR:n - som vid sin prövning även beaktar 10 § lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs - fastställer TR:ns beslut.

Staten genom Kronofogdemyndigheten i Västernorrlands län överklagade och yrkade att HD skulle besluta, att ränta skall utgå på utbetalda lönegarantiersättningar enligt den räntefot som anges i 6 § räntelagen från dagen för utbetalning till och med dagen för upprättande av utdelningsförslag i konkursen.

Konkursförvaltaren, advokaten J.C., bestred ändring. Riksskatteverket, Föreningen Sveriges kronofogdar och Konkursförvaltarkollegiernas förening avgav yttranden. Riksskatteverket uttalade att staten enligt verkets uppfattning är berättigad till yrkad ränta. Båda föreningarna ansåg att statens talan skulle bifallas.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Bratt, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut: Skäl. Som grund för sitt yrkande har staten åberopat att staten inträtt i arbetstagarnas rätt mot konkursgäldenären.

Riquma Energi Aktiebolag försattes i konkurs d 4 dec 1991. I målet är således lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs tillämplig. Enligt 10 § övertar staten arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären i fråga om utbetalat garantibelopp. Utdelning i konkursen för arbetstagares fordringar som avses i 2 § tillfaller staten intill detta belopp. En bestämmelse med motsvarande innebörd finns i 28 § i nu gällande lönegarantilag (1992:497).

Arbetstagarens rätt till ersättning enligt garantin regleras i 2 § och innebär att betalning utgår bl a för sådan fordran på lön eller annan ersättning som har förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen. Förmånsrätt följer också med den rätt till ränta som arbetstagaren har på sin fordran. Räntan beräknas enligt 5

kap 11 § KL och bestämmelserna får anses innebära att arbetstagaren är berättigad till avtalad ränta eller dröjsmålsränta jfr SOU 1988:27 s 54f.

Genom utbetalning av lönegarantiersättning för arbetstagarens fordran infriar staten konkursgäldenärens åtagande gentemot arbetstagaren. Enligt 10 § lönegarantilagen övertar staten därmed också arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären.

Huruvida staten genom bestämmelsen också skulle vara berättigad till ränta behandlas inte uttryckligen i förarbetena till 1970 års lag. Under ärendets handläggning ifrågasatte emellertid några remissinstanser om staten hade samma förmånsrätt som arbetstagaren i de fall denne hade kvar någon del av sin fordran. För att understryka att statens förmånsrätt vid sådant förhållande gick före arbetstagarens tillkom skrivningen i andra meningen i 10 § (prop 1970:201 s 88). Stadgandet kan således inte ges någon vidare tolkning.

I förarbetena till den nuvarande bestämmelsen förutsätts dock att staten har rätt till ränta (SOU 1988:27 s 54).

Statens förhållande kan närmast jämföras med en borgensmans eller annan som enligt lag varit skyldig att fullgöra betalning för annans räkning. När betalning erläggs av någon som enligt föreskrift i lag varit skyldig att inskrida, torde fordringen och också förmånsrätten övergå till honom om inte annat stadgas eller var förutsatt (se Walin m fl, Förmånsrättslag lönegaranti kvittning mot lön m m, 4 u 1995-s 32f och där anmärkta rättsfall). Någon sådan begränsning finns ej för statens del. Statens rätt får därför också anses omfatta räntan.

Statens talan skall således bifallas. Räntan skall dock utgå från respektive utbetalningsdag till och med upprättande av utdelningsförslag eller den tidigare dag då utbetalning skett.

HD:s avgörande. Med ändring av HovR:ns beslut fastställer HD att staten är berättigad till ränta på utbetald lönegarantiersättning med en procentsats som motsvarar det vid varje tid av riksbanken fastställda diskontot med tillägg av åtta procentenheter från respektive utbetalningsdag till och med upprättande av utdelningsförslag eller den tidigare dag då utbetalning skett.

HD (JustR:n Gregow, Danelius och Victor) fattade följande slutliga beslut: Skäl. Lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs, som är tillämplig i målet, innehöll, liksom den nuvarande lönegarantilagen (1992:497), bestämmelser om statligt ansvar för betalning av arbetstagares fordringar hos arbetsgivare som har försatts i konkurs. Enligt 2 § i 1970 års lag utgick, såvitt nu är av intresse, betalning enligt garantin för fordringar på lön eller annan ersättning som hade förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen, upp till ett belopp som för varje arbetstagare motsvarade tolv gånger det vid konkursutbrottet gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Motsvarande bestämmelser finns i 7 och 9 §§ i 1992 års lag. Garantin har numera begränsats till att gälla med högst 100 000 kr för varje arbetstagare.

I 10 § i 1970 års lag föreskrevs att staten i fråga om utbetalat garantibelopp inträdde i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären samt att utdelning i konkursen för arbetstagarens fordringar som avsågs i 2 § tillföll staten intill detta belopp. De angivna bestämmelserna har, med så gott som oförändrad utformning, flyttats över till 28 § i 1992 års lag.

När det gäller den nu aktuella konkursen är det upplyst att lönegarantiersättning har betalats ut med sammanlagt 1 340 113 kr och att staten genom kronofogdemyndigheten har bevakat detta belopp jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för utbetalning till varje arbetstagare.

En arbetstagare som inte har fått ut sin lön är i princip berättigad till dröjsmålsränta från förfallodagen. Den förmånsrätt som enligt 12 §

förmånsrättslagen gäller beträffande lön i arbetsgivarens konkurs omfattar även ränta (2 § 2 st förmånsrättslagen). Det framgår av 5 kap 11 § 1 st KL att ränta på lön skall beräknas till den dag då utdelningsförslaget upprättas eller, om medlen betalas ut i förskott, till dagen för utbetalningen.

Lönegarantiersättning - inom ramen för gällande begränsningsregel - utgår inte bara för arbetstagarens fordran på lön utan också för ränta på lönen (jfr NJA 1991 s 671). Av 10 § i 1970 års lag (liksom av 28 § i 1992 års lag) får anses följa att staten har rätt till utdelning i arbetsgivarens konkurs för hela det utbetalade beloppet, alltså även till den del det avser ränta. Frågan i målet är om staten därutöver är berättigad till ränta fram till dagen för upprättande av utdelningsförslag eller förskottsutbetalning.

Andra meningen i 10 §, där det sägs att utdelning i konkursen tillfaller staten "intill" utbetalat garantibelopp, skulle kunna tyda på att staten inte har rätt till ränta, såvitt gäller tiden efter utbetalningen. Det framgår emellertid av förarbetena till 1970 års lag (prop 1970:201 s 86f1) att den angivna meningen sattes in för att markera att, om arbetstagaren på grund av maximiregeln i 2 § eller av annat skäl hade kvar någon del av sin fordran, staten skulle ha företräde framför arbetstagaren beträffande det utbetalade garantibeloppet. Den nämnda bestämmelsen i 10 § ger därför inte något svar på hur det aktuella problemet bör lösas.

Det finns emellertid skäl att ta fasta på att staten, när ett lönegarantibelopp har betalats ut, inträder i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Staten har därmed också, i enlighet med 3 § förmånsrättslagen, övertagit arbetstagarens förmånsrätt. Det har tidigare framhållits att arbetstagarens förmånsrätt omfattar inte bara själva lönen utan också ränta på lönen, fram till dagen för upprättande av utdelningsförslag eller förskottsutbetalning. Det finns inte några bärande skäl för att staten inte skulle tillerkännas en motsvarande rätt.

Det finns i sammanhanget skäl att göra en jämförelse med vad som gäller på det civilrättsliga området i fall då en borgensman har infriat sitt borgensåtagande (jfr prop 1970:201 s 70, där det sägs att lönegarantin kan ses som ett legalt borgensansvar för staten). En borgensman har i princip samma rätt till ränta på sin regressfordran som borgenären hade gentemot huvudgäldenären. Det innebär bl a att borgensmannen har rätt till dröjsmålsränta från den dag då han själv erlade betalning till dess huvudgäldenären betalar skulden (se prop 1975:102 med förslag till räntelag, s 118f, och Walin, Borgen och tredjemanspant, 2 uppl s 230f1).

På grund av det anförda är staten i anledning av utbetalningen på grund av lönegarantin berättigad till ränta i konkursen enligt vad som gäller för arbetstagarnas fordringar. Om det i sådan utbetalning ingår räntebelopp, är staten således inte berättigad till ränta på denna del av det utbetalade garantibeloppet. Ränta skall utgå från dag för utbetalning av lönegarantimedel till dagen för upprättande av utdelningsförslag eller den tidigare dag då förskottsutbetalning har skett.

HD:s avgörande. Med ändring av HovR:ns beslut förklarar HD att staten har betalningsrätt och förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen (1970:979) i Riquma Energi Aktiebolags konkurs för ränta på utbetalade lönegarantibelopp med undantag för eventuella däri ingående räntebelopp. Räntan utgår enligt en räntefot som motsvarar det av Riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av åtta procentenheter från utbetalningen av varje garantibelopp till dagen för upprättande av utdelningsförslaget eller, om förskottsutbetalning har skett, dagen för denna utbetalning.

Referenten, JustR Magnusson, och JustR Regner var skiljaktiga och ansåg att HD:s domskäl fr o m sjätte stycket borde utformas på följande sätt: Utformningen av 10 § i 1970 års lag, framför allt andra meningen, där det sägs att utdelning i konkursen tillfaller staten "intill" utbetalat garantibelopp, talar för att statens rätt till utdelning inte omfattar ränta på utbetalningen. Det framgår

visserligen av förarbetena till lagen (prop 1970:201 s 86ff) att den angivna meningen sattes in för att markera att, om arbetstagaren på grund av maximiregeln i 2 § eller av annat skäl hade kvar någon del av sin fordran, staten skulle ha förmånsrätt framför arbetstagaren beträffande det utbetalade garantibeloppet. En rätt för staten att erhålla utdelning för ränta på utbetalat belopp är emellertid svår att förena med lagtexten.

Till stöd för att staten bör ha rätt till ränta har kronofogdemyndigheten i första hand åberopat vissa bestämmelser i förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar. Förordningen kan emellertid inte grunda någon rätt för staten att ta ut ränta i den situation som det nu är fråga om. Samma uppfattning har Riksskatteverket fört fram i sitt yttrande till HD.

Vad som är av betydelse är att staten, när ett lönegarantibelopp har betalats ut, inträder i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Staten har därmed också, i enlighet med 3 § förmånsrättslagen, övertagit arbetstagarens förmånsrätt. Det har tidigare framhållits att arbetstagarens förmånsrätt omfattar inte bara själva lönen utan också ränta på lönen, fram till dagen för upprättande av utdelningsförslag eller förskottsutbetalning. De angivna omständigheterna talar för att staten bör tillerkännas en motsvarande rätt.

Om staten får rätt till ränta på den utbetalade ersättningen, uppnås en överensstämmelse med vad som gäller på det civilrättsliga området i fall då en borgensman har infriat sitt borgensåtagande (jfr prop 1970:201 s 70, där det sägs att lönegarantin kan ses som ett legalt borgensansvar för staten). En borgensman har i princip samma rätt till ränta på sin regressfordran som borgenären hade gentemot huvudgäldenären. Det innebär bl a att borgensmannen har rätt till dröjsmålsränta från den dag då han själv erlade betalning till dess huvudgäldenären betalar skulden (se prop 1975:102 med förslag till räntelag, s 118f, och Walin, Borgen och tredjemanspant, 2 uppl s 230ff).

Det kan emellertid ifrågasättas om det finns skäl att tillämpa de civilrättsliga principerna beträffande borgen fullt ut på lönegarantiområdet. Lagstiftningen om lönegaranti syftar till att åstadkomma ett grundskydd för arbetstagarna, så att de får ut åtminstone en del av sin lön vid arbetsgivarens konkurs. Redan 1970 års lag innehöll vissa regler som begränsade arbetstagarnas rätt till garantibelopp, och rätten har begränsats ytterligare i 1992 års lag. Det innebär att, sedan garantiersättning har betalats ut, arbetstagarna inte så sällan kan ha en resterande fordran på lön jämte ränta som får bevakas i arbetsgivarens konkurs. Att staten konkurrerar med arbetstagarna om konkursboets medel inte bara såvitt gäller utbetalade garantibelopp utan också beträffande ränta på garantibeloppen synes stämma mindre väl med lagstiftningens syfte.

Det framgår inte av utredningen i målet huruvida de utbetalade garantibeloppen även har innefattat ersättning för ränta på lön. Om så har varit fallet, skulle en rätt för staten att i sin tur ta ut ränta på den utbetalade garantiersättningen i dess helhet innebära att dröjsmålsränta delvis togs ut som ränta på ränta. Det kan hävdas att en sådan ordning strider mot allmänna principer (se NJA 1991 s 3; jfr Walin, a a s 234). I varje fall skulle det uppstå en ökad belastning på konkursboets medel, jämfört med om någon garantiersättning inte alls hade betalats ut utan arbetstagarna själva hade bevakat sina fordringar på lön jämte ränta fullt ut. Staten bör därför inte - oavsett hur man ser på frågan om statens rätt till ränta på utbetalade garantimedel - tillerkännas rätt till ränta på sådan del av medlen som utgör ersättning för ränta till arbetstagarna.

Även om frågan om ränta på ränta löses enligt det nu sagda får emellertid, med hänsyn till vad som tidigare anförts, övervägande skäl anses tala för att staten inte alls skall ha rätt till utdelning för ränta på garantibeloppen. Kronofogdemyndighetens talan skall sålunda lämnas utan bifall.

HD:s beslut meddelades d 7 april 1998 (mål nr Ö 628/96).

Sökord: Lönegaranti; Staten; Ränta; Förmånsrätt; Konkurs

Litteratur:
